

3. શીલવંત સાધુને

પ્રસ્તાવના

જન્મ 1846, અવસાન 1894, આમ ૪૮ વર્ષની ઉમરે સમાધિ લેનાર ગંગાબા કહ્નસંગ ગોહીલનો જન્મ ભાવનગરના રાજપરા ગામમાં થયો હતો. તેમણે સમાધિ પહેલાના બાવન દિવસોમાં પોતાની પુત્રવધુ તેમજ શિષ્યા પાનબાઈ ને રોજ એક-એક રચના સંભળાવી હતી, જેમની ઘણી રચનાઓ જેવી કે ‘વીજળીના ચમકારે’, ‘મેરુ રે ડગે’ ‘શીલવંત સાધુને’, ‘ભક્તિ કરવી તેણે’ વગેરે જાણીતા છે.

પ્રસ્તુત કાવ્યમાં ગંગાસતીએ આદર્શ સંત કેવા હોવા જોઈએ તેમના લક્ષણો વર્ણવ્યા છે. તો ચાલો વિદ્યાર્થી મિત્રો આપણે ગંગાસતી રચિત ભજન ‘શીલવંત સાધુને’ સમજીએ.

સ્વાધ્યાય

1. નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી લખો.

1. ‘જેને શત્રુ કે મિત્ર એકે નહિ ઉરમાં’ - પંક્તિ નો ભાવ શો છે ?

(A). બધા દુશ્મનો હોવાનો ભાવ.

(B). બધા મિત્રો હોવાનો ભાવ.

(C). જીવનથી નિર્લેપ બનવાનો ભાવ.

(D). શત્રુને મિત્ર બનાવાવનો ભાવ.

2. ‘શીલવંત સાધુ’ નો શબ્દાર્થ સમજાવો.

(A). ચારિત્ર્યવાન.

(B). શરમાળ.

(C). નાશવંત.

(D). લજ્જાશીલ.

2. નીચેના પ્રશ્નોના એક-એક વાક્યમાં ઉત્તર આપો.

1. ‘શીલવંત સાધુ’ ભજનની અંતિમ પંક્તિમાં ગંગાસતી કોને ઉદ્દેશીને વાત કરી રહ્યા છે ?

ઉત્તર. ‘શીલવંત સાધુ’ ભજનની અંતિમ પંક્તિમાં ગંગાસતી પાનબાઈને ઉદ્દેશીને વાત કરી રહ્યા છે.

2. શીલવંત સાધુના ચિત્તની વૃત્તિ કેવી હોય છે ?

ઉત્તર. શીલવંત સાધુ ના ચિત્તની વૃત્તિ નિર્મળ હોય છે.

૩. નીચેના પ્રશ્નોના બે-ત્રણ લીટીમાં ઉત્તર આપો.

૧. ગંગાસતી પાનબાઈને કેવી વ્યક્તિ ની સંગત કરવાનું કહે છે ?

ઉત્તર. પ્રસ્તુત કાવ્યમાં ગંગાસતી એવી વ્યક્તિની સંગત કરવાનું કહે છે જેનું ચિત્ત શુદ્ધ હોય, જેના મનમાં શત્રુ કે મિત્ર એવા કોઈ ભેદ ના હોય, પ્રભુમાં જ જેનું મન પરોવાયેલું હોય, મન-વચન-કર્મ જેના એક હોય, આઠે પહોર આનંદમાં રહેતા હોય.

૨. કવિયત્રી વારંવાર નમવાનું શા માટે કહે છે ?

ઉત્તર. શીલવંત સાધુમાં એક સારા સંતના તમામ ગુણો હોય છે. ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાં એના વર્તનમાં જરાય ફરક પડતો નથી. તેમનું હૃદય હમેશા પરમાત્મામાં લીન હોય છે. આવા સાધુ પર જ પરમાત્માની કૃપા હમેશ વરસતી રહે છે તેથી ગંગાસતી વારંવાર એવા સંતને નમવાનું કહે છે.

૪. નીચેના પ્રશ્નોના સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર આપો.

૧. ‘શીલવંત સાધુ’ તમે કોને કહ્યો એ કાવ્યને આધારે જણાવો ?

ઉત્તર. ‘શીલવંત સાધુ’ કાવ્યને આધારે શીલવંત સાધુના લક્ષણો આ પ્રમાણે હોઈ શકે- ચારિત્ર્યવાન હોય તેને જ સાધુ કહેવાય. વેશધારણ કરનાર બધા શીલવંત સાધુ ના પણ હોઈ શકે. જેનામાં સર્વ ગુણોનો વિકાસ થયો છે એ શીલ છે. જેનું ચિત્ત શુદ્ધ હોય, જેના મનમાં શત્રુ કે મિત્ર એવો કોઈ ભેદ ન હોય, પ્રભુમાં જ જેનું મન પરોવાયેલું હોય, મન-વચન-કર્મ જેના એક હોય, આઠે પ્રહર આનંદમાં રહેતા હોય, જેને ક્યારેય કશું ખોટું ના કર્યું હોય કે ના જાણ્યું હોય જેને માત્ર ભજન ભક્તિમાં જ મન પરોવાયેલું હોય.